

จรรยาบรรณนักวิจัยทางพระพุทธศาสนา

คำถาม-คำตอบประจำเดือนกรกฎาคม 2551

ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์

<http://www.bodhinanda.com>

คำถาม 3: อาตมาได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิชาการที่ท่านอาจารย์จัดเมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมาด้วย เมื่อตอนที่พูดถึงมาตรฐานการวิจัยรู้สึกจะสับสนมาก เพราะมีการโต้แย้งกันระหว่างองค์ปาฐกกับศาสตราจารย์ดร.วิฑูรต์ กอมบริช อาตมาฟังไม่ทันจึงไม่รู้ว่าเขาคุยกันเรื่องอะไรบ้าง อยากเรียนถามอาจารย์ว่าถ้าจะทำวิจัยให้ได้มาตรฐานต้องทำอะไร และอยากที่ท่านอาจารย์ช่วยอธิบายจรรยาบรรณในการทำวิจัยทางพุทธศาสนาด้วย อาตมากำลังทำวิทยานิพนธ์อยู่ที่มหาวิทยาลัยสงขล (พระกิตติโช/เขตสัมพันธวงศ์)

คำตอบ: มีเรื่องจะเล่าให้ฟังสักเรื่อง ระหว่างผมอยู่เรียนปริญญาเอกในอังกฤษมีโอกาสต้อนรับนักวิชาการชาวไทยหลายครั้ง ส่วนใหญ่จะได้ทุนไปดูงาน ผมก็พาเที่ยวดูรอบๆ เมืองและบางทีก็พาเข้าไปฟังบรรยาย นำแปลกมากครับ นักวิชาการไทยจะบ่นเป็นเสียงเดียวกันว่าฟังบรรยายภาษาอังกฤษของอาจารย์ในอ็อกซฟอร์ดไม่รู้เรื่องเลย อาจารย์ที่บรรยายพูดเร็วเกินไป ความรู้ภาษาอังกฤษที่คิดว่าดีรู้สึกว่าจะใช้ไม่ได้ ผมชวนไปนั่งฟังบรรยายก็ฟังได้ไม่ถึง 30 นาทีก็แอบๆ หนีกันออกมาแล้วครับเพราะฟังไม่รู้เรื่อง บ่นแข็งเป็นแถว นอกจากนั้น ยังพากันตำหนิอาจารย์ฝรั่งในอ็อกซฟอร์ดว่ารสนิยมนั่งตัวต่ำ หลายคนนั่งเสื่อผ้าเหมือนไม่ได้รัด วันดีคืนดีอาจารย์ในอังกฤษมาประชุมวิชาการในประเทศไทย แอบบ่นให้ผมได้ยินบ่นว่าครูอาจารย์ไทยทั้งชายทั้งหญิงแต่งตัวกันสวยงาม แต่ฟังเปเปอร์ (บทความวิจัยที่นำเสนอในที่ประชุม) แล้วไม่ค่อยจะได้รับความ พุดง่ายๆ ก็คือเขียนงานวิจัยยังไม่ค่อยเป็น!

สมัยผมเรียนคัมภีร์อักษฎาจารย์ ผมมีอาจารย์ที่ใกล้ชิดที่สุด (นอกจากกอมบริช) คือ ดร.เจมส์ เบนสัน ท่านผู้นี้จบปริญญาเอกสาขาภาษาสันสกฤตจากมหาวิทยาลัยแคนาดา แต่ได้ทุนมาปักหลักทำวิทยานิพนธ์ที่อ็อกซฟอร์ดโดยมีกอมบริชช่วยให้คำแนะนำ จบแล้วไปเป็นอาจารย์สอนที่ฮาร์วาร์ดอยู่หลายปีก่อนจะมาปักหลักสอนอยู่ที่อ็อกซฟอร์ด เมื่อผมได้ทุนไปอยู่ฮาร์วาร์ด ผมเคยเข้าไปนั่งถามปัญหาทางสันสกฤตหลายเรื่องกับท่านศาสตราจารย์ ดร.สเตฟานี เจมิสันซึ่งสอนสันสกฤตอยู่ที่ฮาร์วาร์ดเดี๋ยวนี้ ดร.สเตฟานี เจมิสันตอบว่าคำถามที่ผมถามเหล่านั้น ไม่จำเป็นต้องดันดันมาที่ฮาร์วาร์ดเลย ดร.เจมส์ เบนสันก็เหลือเกินแล้ว ท่านยังยกย่องว่าดร.เจมส์ เบนสันน่าจะเป็นหนึ่งในกลุ่มนักวิชาการชาวยุโรปที่เชี่ยวชาญคัมภีร์อักษฎาจารย์หรือไวยากรณ์สันสกฤตปาณินิที่ตีดีที่สุดในโลก

โดยปรกติ ดร.เจมส์ เบนสันนั่งกางเกงยีนส์เก่าๆ ไปสอน ถ้าไม่ใช่งานพิธีเขาไม่เคยพิถีพิถันเลย แทบไม่เคยใช้รถยนต์เลย ใช้จักรยานเสือหมอบตลอด ไปส่งลูกเล็กๆ เข้าเรียนก็ใช้จักรยานไปส่ง หอพักผมอยู่ใกล้บ้านท่านพอดี เข้ามาผมถีบจักรยานเสือภูเขาออกจากหอพักในราว 8:45 เพื่อไปเรียนตอน ๙ โมงกับท่าน พอรถออกจากหอพักก็เจอท่านถีบจักรยานผ่านพอดี เราก็ถีบจักรยานไปพร้อมกัน คุยกันเหมือนเพื่อนตลอด ถึงสถาบัน ตะวันออก อีกคนเป็นอาจารย์ อีกคนเป็นนักศึกษา ผมทำต้มยำปลาหรือต้มยำกุ้งแล้วโทรเชิญท่านมากินเลี้ยง ในหอพักผมเป็นประจำ

ในโลกนักวิชาการจริงๆ ไม่มีใครสนใจหรอกครับว่าเครื่องแต่งตัวใครจะดีหรือไม่ดี และเป็นการเสียมารยาทอย่างยิ่งที่ไปวิพากษ์วิจารณ์เครื่องแต่งกายคนเขาแบบนั้น ผมรู้สึกอับอายขายหน้ามากถ้ามีอาจารย์คนไทยที่ผมพาเที่ยวละลาบละลั้งถามอาจารย์ในอ็อกซ์ฟอร์ดว่า 'ทำไมแต่งตัวอย่างนี้?'

ในสายตาคณาจารย์ในอ็อกซ์ฟอร์ด นักวิชาการมีแค่ 2 ประเภทเท่านั้นคือ 1.นักวิชาการที่ทำงานวิจัยอย่างจริงจัง (serious scholar) มีผลงานวิจัยระดับโลกที่น่ายกย่อง อ็อกซ์ฟอร์ดยกย่องพวกนี้ โดยไม่สนใจว่าเขาจะแต่งกายอย่างไร เพราะเขามีคุณูปการต่อการพัฒนาวิชาการเพื่อให้มนุษย์พ้นโหมะในสาขาวิชานั้นๆ 2.นักวิชาการประเภทคาบฉวย (casual scholar) ที่ทำงานแบบสุกเอาเผากิน คนพวกนี้มีชื่อเสียงคือถ้าทำวิจัยยังไม่เป็นที่ชอบลอกงานชาวบ้านเขาไปหากินแล้วสร้างภาพว่าตัวเองเก่งควรแก่การยกย่องสรรเสริญ บางทีก็เรียนระเบียบวิธีวิจัยมาแบบครึ่งๆ กลางๆ สรุปละไรออกมาแล้วเหมือนขยายซีเพื่อให้เห็น พอมีคนทักก็อ้างเสรีภาพในการเขียนในระบอบประชาธิปไตย ในสายตาฝรั่งที่เป็นนักวิจัยระดับโลก คนพวกนี้เป็นแค่พวกนักวิจัยชั้นสองเท่านั้น

เรื่องคุณภาพงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนี้ ผมเองก็ไม่อยากวิจารณ์เท่าไรนักหรอกครับ เหตุผลหลักคือตั้งแต่ผมกลับมาจากอังกฤษ ผมยังไม่เคยได้ทุนวิจัยที่เพียงพอเพื่อทำวิจัยที่มีคุณภาพที่ผมพึงพอใจสักครั้ง ผลงานที่ผมเคยทำมาล้วนแต่ทำแบบขลุกขลักเพราะเวลาไม่ค่อยมี หนังสือทุกเล่มที่ผมเคยจัดพิมพ์จะมีการปรับปรุงและจัดพิมพ์ใหม่ทั้งหมด ที่ผ่านมา ผมมัวแต่ทำงานบริหารหลักสูตรและสอนไปเสียหมด ปกติ มาตรฐานทั่วไปของยุโรป อาจารย์ต้องสอนไม่เกิน 8 ชม./สัปดาห์/เทอม แต่หลายอาทิตย์ ผมสอนถึง 16 ชม./สัปดาห์/เทอมก็มี ด้วยเหตุผลบางประการ ตอนนี้ทุกอย่างกำลังลงตัว ผมคิดว่าจะเสนอขอทุนทำวิจัยจริงๆ จังๆ ในเร็ววันนี้

ในวันประชุมสัมมนาวิชาการนั้น ท่านอาจารย์ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการพูดถึงเรื่องมาตรฐานการวิจัยความจริงผมอยากให้คุณช่วยวิจารณ์ว่ามาตรฐานการวิจัยของไทยเป็นอย่างไร แต่ท่านอาจารย์บอกผมล่วงหน้าว่าไม่อยากวิจารณ์ใคร ถ้าท่านต้องการรู้ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับปริญญาเอก ซึ่งผมบรรยายให้นักศึกษาฟังอยู่ประจำหรือมาตรฐานการวิจัยระดับสากล ท่านสมัครไปเรียนได้ครับ ในที่นี้ ผมขอสรุปให้พระคุณเจ้าอ่านทรรศนะของผมสั้นๆ เพียงบางแง่มุมเท่านั้นดังนี้:-

1.ประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องการวิจัยอยู่มาก เรามีนักวิชาการ (นักวิจัย) ทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก แต่น้อยคนจะเป็นนักวิชาการที่ดี ข้อนี้ ส่งผลให้มีผู้ผลิตงานวิจัยที่ไม่ได้มาตรฐานอยู่เป็นอันมาก ขณะเดียวกัน เมื่อมีการควบคุมวิทยานิพนธ์ก็ทำให้วิทยานิพนธ์นักศึกษาที่ตนเองควบคุมพลอยไม่ค่อยได้มาตรฐานด้วย มีงานวิจัยหลายชิ้นที่พระสงฆ์/ฆราวาสทำแล้วได้รับรางวัล เมื่อผมอ่านและพิจารณาโดยมาตรฐานสากลแล้วยังใช้ไม่ได้ ฉะนั้น ผู้ที่ไม่แน่ใจว่าตนเองจะทำวิจัยเป็น ก็ควรเข้าหาผู้รู้และปรึกษาในเรื่องระเบียบทำวิจัยให้ละเอียดก่อนค่อยลงมือทำวิจัย

2.งานวิจัยคืองานค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อต่อยอดความรู้เดิมที่มี ในการเขียนงานวิจัยทุกครั้งนักวิจัยต้องระบุให้ชัดเจนว่า 1.ประเด็นที่จะเขียนวิจัยนั้น เคยมีคนทำวิจัยแล้วหรือยัง? ถ้าเคยมีคนทำมาแล้ว ต้องระบุในงานวิจัยให้ชัดเจนว่านักวิจัยคนก่อนๆทำไปถึงระดับไหน? ตัวเองจะทำให้แตกต่างเขาอย่างไร? มีข้อมูลใหม่ที่พอจะหักล้างแนวคิดเดิมหรือไม่? 2.ต้องแยกแยะให้เห็นชัดเจนในงานวิจัยว่าส่วนไหนคือความคิดเห็นของคนอื่น ความคิดเห็นของคนอื่นนี่คือของใคร? เขียนไว้อย่างไร? เมื่อไหร่? ส่วนไหนคือความคิดเห็นของตัวเอง นักวิจัยคนไหน ไม่ได้แยกแยะให้เห็นว่าส่วนไหนคือข้อเขียนอันเกิดจากการวิเคราะห์ของ

ตนเอง ส่วนไหนคือข้อเขียนหรือแนวคิดของคนอื่นที่ตนเองนำมาเขียนถึง งานวิจัยชิ้นนั้นใช้ไม่ได้ นักวิจัยคนใด มีพฤติกรรมอย่างนี้ถือเป็นนักวิจัยชั้นสอง เพราะนักวิจัยพวกนี้กำลังหมกเม็ด มักจะดึงเอาแนวคิดของคนอื่นๆ ก่อนหน้านี้มาสร้างภาพว่าเป็นแนวคิดของตนเอง

3. ในการวิจัยทางพระพุทธศาสนานั้น ถ้าเป็นการวิจัยระดับสูง ผู้วิจัยต้องพยายามนำเสนอข้อมูลอย่างแม่นยำ (accurate) และถูกต้องเที่ยงตรง (correct) เพราะผู้วิจัยกำลังจะบอกว่าสิ่งที่ตนเองกำลังทำวิจัยนั้นคือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า การอ้างข้อมูลจากพระไตรปิฎก จึงต้องแน่ใจได้ว่าอ้างได้ถูกหรือแปลได้อย่างถูกต้อง ในการอ้างเกจิอาจารย์ไม่ว่า พระหรือธรรมาวาสสมัยหลัง ผู้วิจัยต้องสำรวจให้รอบคอบก่อนอ้างว่าแนวคิดเกจิอาจารย์เหล่านี้สอดคล้องกับพระไตรปิฎกหรือไม่? หรือสักแต่ว่าเป็นความเห็นของท่านเหล่านั้น เพราะความเห็นของท่านเหล่านี้ แน่ชอน ย่อมไม่ใช่ความคิดเห็นหรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเสมอไป

4. เมื่อมีการทำวิจัยแนวคิดแก่นนำชาวพุทธในปัจจุบัน เช่น มีการเปรียบเทียบปรัชญาของพุทธทาสภิกขุกับนักปรัชญาตะวันตก ซึ่งมีคนเคยทำมามากและก็มีนักศึกษาศนใจจะทำต่อไปอีกมากด้วย ต้องระมัดระวังว่าสิ่งที่นำเสนอขึ้นแท้จริงแล้วเป็น 'ปรัชญา' ของพุทธทาสจริงหรือไม่? หรือว่าเป็น 'พุทธปรัชญา' ที่พุทธทาสภิกขุตั้งมาเขียนเป็นหนังสือ? เมื่อตั้งต้นจะบอกว่าเป็นปรัชญาของท่านพุทธทาสให้ได้ ท่านจะต้องมีหลักฐานหรือเหตุผลชี้ได้ว่าท่านพุทธทาสได้ดำริคิดค้นหรือคิดประยุกต์แล้วนำมาเสนอด้วยการวิเคราะห์ของตัวเอง ไม่ใช่ นำมาจากข้อเขียนหรือแหล่งข้อมูลที่อื่น

ที่จริงแล้ว ท่านพุทธทาสก็มีนวัตกรรมหรือแนวคิดที่ท่านรังสรรค์ขึ้นเองเพื่อประโยชน์ในการสั่งสอนพุทธมามากะไว้มาก เป็นต้นว่า การพยายามนำเอาแนวคิดแบบพระพุทธศาสนานิกายเซ็นมาอธิบาย, การพยายามนำแนวคิดบางเรื่องของลัทธิมีร์กซ์มาอธิบาย ก่อให้เกิดข้อเขียนดังเช่น ธรรมิกสังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งนักวิจัยสามารถจะบอกได้ว่าท่านได้บุกเบิกสังเคราะห์หรือประยุกต์เอามาใช้ในงานเขียนเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่าน

แต่ถ้าพระคุณเจ้า ต้องการทำวิจัยว่าพุทธปรัชญาสอนไว้ได้อย่างไรโดยเน้นที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ท่านต้องแยกให้เห็นว่าพุทธทาสจะเน้นพระไตรปิฎกกล่าวไว้ได้อย่างไร ก่อนจะไปอ้างอิงแนวคิดของเกจิอาจารย์สมัยหลัง เพราะบางที พุทธทาสจะสั้นมาก แต่เกจิอาจารย์สมัยหลังขยายต่อให้ยาว บางทีพุทธทาสจะกล่าวไว้พิสดาร แต่เกจิอาจารย์ได้นำมาอ้างแบบยอจนอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ฉะนั้น ถ้าอ้างผ่านเกจิอาจารย์ สิ่งที่ยังก็ไม่แม่นยำ (accurate) ถ้าสิ่งที่ยังไม่แม่นยำ บทสรุปก็ไม่หนักแน่น ถ้าสังเกตดูคอลัมน์วิจารณ์หนังสือในวารสารวิชาการของนานาชาติจะเห็นว่านักวิจัยทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้เรียนบาลี-สันสกฤตมาโดยตรง มีแนวโน้มจะถูกวิจารณ์ว่าข้อมูลที่อ้างพุทธทาสจะผ่านข้อเขียนของเกจิอาจารย์คลาดเคลื่อนจากพระไตรปิฎก นอกจากนั้น การแปลยังอาจไม่ถูกต้องเพียงพอก็ได้

5. การอ้างอิงคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส พงศาวดาร ฯลฯ นั้นทั่วโลกเขาได้ประชุมและสร้างมาตรฐานการอ้างอิงเอาไว้ว่าควรจะต้องใช้อักษรย่อคัมภีร์แต่ละคัมภีร์อย่างไร ไม่ใช่สักแต่อ้างเหมือนนักวิชาการประเภทมวยวัดทั่วไป ที่อยากจะทำตามความพึงพอใจส่วนตัว

6. ให้ระวังมาตรฐานครูอาจารย์ที่ท่านทำหน้าที่ควบคุมการวิจัย เพราะคุณภาพหรือมาตรฐานครูอาจารย์ ย่อมไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะก็ให้ระมัดระวังเกจิอาจารย์ที่สำเร็จปริญญาโทเอาไว้บ้าง เพราะหลักสูตรปริญญาโท ในบางประเทศ เช่นอังกฤษ ไม่ใช่หลักสูตรที่เน้นวิจัยเหมือนปริญญาเอก แต่เป็นหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนเอาความรู้ที่มีคนทำวิจัยไว้แล้วมากกว่ามุ่งให้ผู้ศึกษาทำวิจัย ภาษาอังกฤษเรียกว่า Master's Degree Taught Courses หลักสูตรแบบนี้มีระยะเวลาทำวิทยานิพนธ์น้อยมาก ฉะนั้น ถึงเรียนจบปริญญาโทมา พวกนี้ก็

อาจทำวิจัยได้ไม่ละเอียด ระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละสาขาวิชานั้น จะมีสอนอย่างละเอียดก็ต่อเมื่อลงทะเบียนเป็น นักศึกษาระดับปริญญาเอกเท่านั้น ฉะนั้น มาตรฐานการวิจัยของผู้สำเร็จปริญญาโทจึงไม่เท่าปริญญาเอก แต่ทั้งนี้ ทั้งนั้น ไม่ได้แปลว่าคนเรียนจบปริญญาโทจะทำวิจัยไม่เป็นกันทุกคน ข้อยกเว้นย่อมมี ผมเพียงแต่ให้ข้อมูล กว้างๆเอาไว้ เพื่อระมัดระวังว่าหลักสูตรปริญญาโทนั้นไม่ได้สอนระเบียบวิธีวิจัยเท่าผู้เรียนสำเร็จหลักสูตร ปริญญาเอกเท่านั้น

7. ถ้าท่านไม่สามารถจะอ่านภาษาบาลีได้ แต่จำเป็นอ้างพระไตรปิฎกบาลี ท่านสามารถอ้างได้ แต่ท่าน ต้องระบุให้ชัดเจนว่าสำนวนแปลพระไตรปิฎกที่ท่านอ้างนั้นอ้างจากสำนวนแปลของใคร เพราะบางครั้ง การแปล คือการถ่ายทอดความจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งของผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีที่ท่านถอดออกมาได้เหมือนกันหรือ ใกล้เคียงกันแต่บางครั้ง การแปลก็คือการตีความ โดยที่ผู้แปลหลายคนเมื่อแปลออกมาแล้วมีเนื้อความต่างกัน การอ้างพระไตรปิฎกโดยที่ตนเองไม่มีความรู้ภาษาบาลีเท่ากับดวงโลกว่าตนเองอ่านพระไตรปิฎกภาษาบาลีได้

ดังนั้น เมื่อท่านไม่เคยเรียนภาษาบาลีแต่จำเป็นต้องอ้างพระไตรปิฎก ไม่ว่าจะอ้างเมื่อเขียนงานวิจัย เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเป็นมารยาทที่จะต้องระบุไว้ด้วยว่าอ้างจากข้อเขียนของใคร ถ้าไม่มีความรู้ ภาษาบาลี แต่อ้างพระไตรปิฎก โดยไม่ระบุว่านำสำนวนแปลมาจากใคร เท่ากับเป็นการสร้างภาพหรือดวงโลกให้ ผู้อื่นเข้าใจว่าท่านอ่านพระไตรปิฎกภาษาบาลีได้เอง ถ้าเป็นในมหาวิทยาลัยบางแห่งเช่นฮ็อกซฟอร์ด ดีไม่ดี ท่าน อาจถูกคณาจารย์เรียกมาทดสอบโดยหยิบพระไตรปิฎกเล่มใดเล่มหนึ่งมาให้ท่านแปลเดี๋ยวนั้น ทั้งนี้เพื่อประเมิน ความสามารถของท่านก่อนว่าอยู่ระดับใดก่อนลงมือทำวิจัยเพื่อเขาจะได้ประเมินผลงานวิจัยที่ท่านทำได้อย่างถูกต้อง ว่าท่านได้ทำคุณูปการต่อวงการวิชาการมากเพียงไร งานวิจัยที่ดีต้องแสดงให้เห็นว่ามีส่วนไหนบ้างที่คน ทำวิจัยทำขึ้นเอง มีส่วนไหนบ้างที่ดึงมาจากที่อื่น เพราะถ้างานวิจัยนั้นดึงมาจากที่อื่นมากกว่าตัวเองวิเคราะห์ก็ เท่ากับเป็นงานวิจัยที่ใช้ไม่ได้

8. กระบวนการทำวิจัย เมื่อกล่าวโดยสรุปก็คือ 1.ตั้งสมมติฐาน 2.เก็บรวบรวมข้อมูล 3.วิเคราะห์ข้อมูล 4. สรุปเท่าที่ข้อมูลจะบอกได้ นักวิชาการชาวไทยมักจะพลาดในขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวคือเมื่อได้ข้อมูล มาแล้ว ตามธรรมชาติต้องวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ไดมาน่าเชื่อถือเพียงใด คนให้ข้อมูลก็ดี ข้อมูลที่มีคนเขียนถึงนั้นก็ดี น่าเชื่อถือจนสม ควรจะอ้างอิงหรือไม่? เป็นไปได้หรือไม่ที่คนแสดงความคิดเห็นนั้นจะอคติ? ถ้าคนให้ข้อมูลอคติ ก็นำไปใช้อ้างอิง ในงานวิจัยไม่ได้ เพราะผลวิจัยที่ได้มาโดยนำข้อคิดเห็นที่อคติมาเป็นข้อมูลในการพิจารณา ย่อมทำให้บทสรุปไม่น่าเชื่อถือและอาจใช้ไม่ได้ด้วย นักวิจัยไทยหลายคนพลาดเพราะไปอิงกับบรรณานุกรมของ อาจารย์ที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงพุทธศาสนศึกษา บางทีก็อยู่ในแวดวงชาวพุทธ แต่เป็นแค่ นักกิจกรรมสังคมที่พื้นฐาน วิชาการไม่แน่นพอ

ผมเคยสำรวจงานวิจัยหลายชิ้นที่วัดด้วยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งคนไทยและฝรั่งทำ (เช่น งานบางชิ้นของ Stanley Jeyaraja Tambiah ชาวทมิฬศรีลังกาซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาที่สอนอยู่ในฮาร์วาร์ด) มี เป็นจำนวนมากที่ผู้ให้ข้อมูลบิดเบือน บางที นักวิจัยก็ไปอิงแนวคิดชาวพุทธนักกิจกรรมสังคมที่มีอคติในเรื่อง นิกายมากเกินไป โดยไม่รู้จักรักแยกแยะว่าข้อมูลไหนเชื่อถือได้ไม่ได้ ซึ่งผิดหลักการวิจัย เพราะก่อนหน้าจะอ้างอิง ต้องพิจารณาข้อมูลทุกอย่างก่อนว่าข้อมูลไหนเชื่อถือได้และไม่น่าเชื่อถือ ถ้าไปอ้างใครก็ได้ที่คิดว่าน่าเชื่อถือ ข้อมูลที่ออกมา ก็จะเสียงระเท่หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ถ้าท่านจะสนใจทำวิจัยเรื่องราว พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสนศึกษา (นานาชาติ) ของมหิดล ผมจะ แนะนำโดยละเอียดว่าควรทำอย่างไร

9. สมมติต้องทำวิจัยทางพระพุทธศาสนาในประเด็นประวัติศาสตร์ เช่น การก่อกำเนิดของนิกายธรรมยุต ต้องระลึกเสมอว่านักวิจัยไม่มีหน้าที่ไปดวนตัดสินเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นมาแล้ว หรือตั้งธงไว้ก่อนแล้วว่า จะสรุปอย่างไร หน้าที่นักวิจัยก็คือพยายามหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและน่าเชื่อถือได้เท่าที่จะหามาได้ มาอธิบายโดยละเอียดว่ามีปัจจัยอะไรจึงก่อให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆ ในทางประวัติศาสตร์ นักวิจัยจะประสบความสำเร็จถ้าสามารถนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องและน่าเชื่อถือได้มาวิเคราะห์ให้เห็นอย่างละเอียดว่ามีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นเหตุผลอันสำคัญ ตามขั้นตอนของการวิจัย

10. ผู้คนหลายคนคิดว่าชาวพุทธสามารถตีความคำสอนพระพุทธเจ้าไปตามแต่ละสาขาที่ตนเองถนัดได้ แนวคิดนี้ผมคิดว่าคลาดเคลื่อน ยอมรับกันไม่ได้ในวงวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยปรกติแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้าส่วนใหญ่มีความชัดเจนโดยไม่ต้องตีความ สงสัยเรื่องใดก็ให้ศึกษาคำสอนที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ ในทุกบริบทที่จะเข้าใจได้ว่าภาพรวมของพระพุทธศาสนาสอนเรื่องนั้นๆ ไว้อย่างไร ที่จริงแล้ว หน้าที่นักวิชาการที่ทำวิจัยก็คือพยายามอธิบายความหมายที่พระพุทธเจ้าตรัสในพระไตรปิฎกมากกว่า เพราะคำสอนพระพุทธเจ้านั้น ถ้าเก็บรวบรวมข้อมูลมาศึกษาโดยละเอียดแล้วจะมีความชัดเจนจนไม่มีความจำเป็นต้องตีความ

วิธีศึกษาก็คือเมื่อมีคำที่น่าสงสัย ยกตัวอย่างเช่น คำว่า 'ธรรมกาย' ผู้วิจัยควรรวบรวมบริบทที่คำนี้ปรากฏในทุกๆ แห่งในพระไตรปิฎกมาศึกษาให้ละเอียดก่อนค่อยสรุปว่าความหมายที่จริงในพระไตรปิฎกนั้นมีความหมายอย่างไร หลังจากนั้น ก็ศึกษาบริบทต่างๆ ของคำว่าธรรมกายในคัมภีร์ภาษาบาลีเล่มอื่นๆ ที่แต่งสมัยหลังจากพระไตรปิฎก เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส พงศาวดารหรืองานของเกจิอาจารย์สมัยหลังเพื่อให้เห็นว่าพัฒนาการแนวคิดในเรื่องธรรมกายว่ามีมาอย่างไร ความสับสนในการอธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นทุกวันนี้มาจากผู้ศึกษาตีความไปตามความชอบใจของตนเอง ไม่พยายามศึกษาบริบทต่างๆ ให้ถี่ถ้วนเสียก่อน พูดังอายุ ก็คือนักวิชาการมักง่ายเพราะดวนสรุปนั่นเอง

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังต้องแยกให้ออกระหว่าง 'ตีความ' และ 'อธิบายความเพื่อนำไปประยุกต์ใช้' คนจะตีความได้เมื่อมีความสงสัยเกี่ยวแก่พุทธวจนะ ต้องเป็นนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มีความรู้หลายด้านประกอบกันเท่านั้น อาทิ มีความรู้ภาษาบาลีดีพอจะอ่านพระไตรปิฎกและคัมภีร์บาลีอื่นๆ ได้, มีความรู้ในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี, รู้จักบริบทในสังคมที่พระพุทธศาสนาเจริญด้วยดี ฯลฯ ความรู้เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น ถ้าขาดความรู้ด้านใดด้านหนึ่งแล้ว อาจทำให้ได้ข้อสรุปที่ไม่ถูกต้องได้

ส่วน 'การอธิบายความเพื่อนำไปประยุกต์ใช้' ตามความถนัดของนักวิชาการในสาขาต่างๆ สามารถกระทำได้หลังจากที่ได้ศึกษาจนชัดเจนแล้วว่าพระพุทธเจ้าทรงอธิบายความไว้อย่างไร การอธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อนำมาประยุกต์ใช้นี้ไม่ใช่เป็นการตีความอย่างที่หลายๆ คนเข้าใจ เป็นเพียงการพยายามอธิบายเพื่อประยุกต์ใช้ในสาขาต่างๆ เท่านั้น

11. ถ้านักวิชาการสายบาลี-สันสกฤตจะแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาสักเล่ม ไม่ว่าจะเป็นการแปลจากบาลีเป็นไทยหรือจากบาลีเป็นอังกฤษ โดยมารยาททางวิชาการของนักวิจัยที่ดี ผู้แปลต้องระบุให้ละเอียดว่า คัมภีร์ที่ตนแปลนั้นมีคนแปลมาแล้วกี่คน แต่ละสำนวนมีข้อแตกต่าง จุดเด่นจุดด้อยอย่างไร สำนวนแปลที่จะทำต่อไปนั้น แตกต่างจากที่คนอื่นแปลอย่างไร ระหว่างแปลนั้น ได้แปลเองทั้งหมดหรือสักแต่เอาสำนวนของชาวบ้านที่เขาแปลไว้ดีแล้วมาเติมแปะเพื่อลงโลกว่าตัวเองเป็นคนแปล สิ่งเหล่านี้ต้องบอกให้ละเอียด เพื่อให้ นักวิจัยได้ประเมินว่าสำนวนแปลใหม่นี้มีคุณภาพการต่อวิชาการอย่างไร คนที่ไม่ได้ทำอย่างที่ผมแนะนำนี้ โปรดทราบว่าเป็น 'นักแปลชั้นสอง' เป็นพวกหากินกับสำนวนแปลที่คนอื่นทำไว้แล้ว

12. นักวิจัยไม่ใช่พ่อค้าหนังสือธรรมะ พ่อค้าหนังสือธรรมะคือกลุ่มคนที่คอยลอบสังเกตว่าผลงานใครดีเด่นจนน่าจะเอามาตัดแปลงขายได้ แล้วก็ลงมือตัดแปลง พวกพ่อค้าธรรมะจะไม่ได้ระบุให้ชัดเจนว่าตัวเองลอกเอางานคนอื่นมากี่มากน้อยโดยละเอียดเพื่อจะจัดพิมพ์หนังสือในแต่ละเล่ม ยิ่งปกปิดที่มาเพียงไร ตนเองก็จะได้เครดิตมากขึ้นในฐานะผู้ศึกษาบุกเบิก วัตถุประสงค์คนพวกนี้คือเพื่อหาเงินและสร้างชื่อในหมู่นักอ่าน คนเหล่านี้ถนัดเรื่องตัดแปลง ส่วนนักวิจัยคือนักวิชาการที่มุ่งศึกษาต่อยอด ให้ความรู้ที่ตนเองค้นคว้ามันลึกลงไปประเด็นที่ไม่มีคนอื่นเคยทำมาก่อน คนเหล่านี้ สนใจที่จะบุกเบิกความรู้ใหม่มากกว่าที่จะไปลอกเลียนงานใคร ดังนั้น เวลาอ้างอิงงานเขียนทางพระพุทธศาสนาที่มีในห้องสมุดต้องวิเคราะห์ดูว่าข้อเขียนนั้นเป็นพวกพ่อค้าหนังสือธรรมะหรือเป็นนักวิจัย ทางที่ดีควรอ้างอิงงานของนักวิจัย ถ้าจะให้ดีควรสืบย้อนหลังไปดูว่าเรื่องที่จะอ้างนั้นมีคนเขียนก่อนหน้านั้นหรือไม่ แล้วอ้างเนื้อหาจากหนังสือที่มีคนเขียนไว้ก่อนหน้านั้นๆ เพื่อให้คนอ่านมองเห็นพัฒนาการของความคิด

การพัฒนาสำนักพิมพ์ในประเทศไทยยังไม่ดีเท่าฝรั่ง เมืองไทยยังสนใจตีพิมพ์งานของพวกพ่อค้าหนังสือธรรมะมากกว่าจะพิมพ์ผลงานวิจัยที่มีคุณค่า ยุคนี้ เป็นการง่ายที่พ่อค้าหนังสือธรรมะจะสร้างชื่อ ขอเพียงสามารถ 'จับ' หรือ 'โน้มน้าว' สำนักพิมพ์ให้เห็นดีเห็นงามในเรื่องผลประโยชน์ก็ได้ สำนักพิมพ์ก็พร้อมจะจัดงานเปิดตัวนักเขียนหรือเปิดตัวหนังสือให้สาธารณชนได้รู้จักอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น สำนักพิมพ์ยังอาศัยเครือข่ายสื่อมวลชนให้นำงานไปลงโฆษณาให้ อาจจะเป็นการว่าจ้างหรือวานให้โฆษณาหรือวิธีอื่นๆ พ่อค้าหนังสือธรรมะมีชื่อทั้งพระและฆราวาสจึงเกิดได้ไม่ยาก ขณะที่งานวิจัยเด่นๆ ในห้องสมุด แทบไม่มีสำนักพิมพ์ใดสนใจเลย

ว่าไปแล้ว นักวิชาการก็เหมือนประชาชนในสาขาอาชีพอื่นๆ ถ้าท่านลองเอาวันเดือนปีเกิดของนักวิชาการต่างๆ มาศึกษาดู (อย่างที่ผมเคยสำรวจคร่าวๆ) แนวโน้มนักวิชาการจะแบ่งออกเป็น 2 พวกค่อนข้างชัดเจน พวกแรกคือ 1. ดาวพฤหัสบดีเด่นและราหูต้อย ดาวพฤหัสบดีเด่นในที่นี้หมายถึงไม่ได้ตกตำแหน่งทุสถาน เป็นมหาจันน์, มหาจักรหรือเกษตร ไม่ต่างพร้อยไปโดยตำแหน่ง, โดยเรือนหรือโดยดาวสัมพันธ์และดาวที่เป็นกาลกิณีเบียนไม่ถึง นักวิชาการพวกนี้มักเขียนงานวิจัยได้ลุ่มลึกเพราะปัญหาที่มีเป็นปัญหาบริสุทธิ์ ขณะเดียวกันก็เกรงใจผู้อื่นมาก ทำให้ไม่ไปลอกงานคนอื่นมาเป็นของตน 2. พวกที่มีดาวพฤหัสบดีต้อยและราหูเด่น หมายถึงดาวพฤหัสบดีที่ต้อยไปเพราะอยู่ตำแหน่งไม่ดี, เสียโดยเรือนและดาวสัมพันธ์ หากไม่ก็จะถูกกาลกิณีเอื้อมถึง คนพวกนี้จะมีไหวพริบดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เก่ง แต่ปัญหาที่มีเป็นปัญหาประเภทฉลาดแกมโกง ตัดตอนหรือตัดแปลงงานมาหากินได้เก่ง ถนัดในการลักไก่เอางานชาวบ้านเขามาหากิน พวกหลังนี้มีเยอะในประเทศไทยเดี๋ยวนี้

อ่านความคิดผมแล้วอย่าสิ้นหวังนะครับ การเป็นนักวิจัยที่ดีเป็นกันได้ยากครับ แต่ถ้ารักในวิชาความรู้อย่างแท้จริงแล้ว ก็ต้องพยายามเป็นให้ได้ครับ